

భిక్ష

- శ్రీనాథుడు

చదవండి - ఆలోచించి చెప్పండి.

కం. తనకోపమే తన శత్రువు
తన శాంతమే తనకు రక్క దయచుట్టంబో
దనసంతోషమే స్వరూపు
తనముఖమే నరకమంద్రు తఫ్ఫుము సుమతీ.

ప్రశ్నలు:

- ఈ పద్యంలో శత్రువుగా దేనిని వేర్కొన్నాడు? ఎందుకు?
- శాంతి రక్కగా ఉంటుందనడంలో కవి ఉద్దేశమేమిటి?
- సంతోషాన్ని స్వరూపంగా కవి ఎందుకు భావిస్తున్నాడు?
- కోపంవల్ల కలిగే అనర్థాలను గురించిన సంఘటనలు మీకేషైనా తెలుసా? చెప్పండి.

పార్యాంశ నేపథ్యం

వేదవిభజన చేసి, పంచమవేదంగా వేరున్న మహాభారతాన్ని రచించి, అష్టావశ(18) పురాణాలను రచించిన బ్రహ్మజ్ఞాని వేదవ్యాసుడు. పరమ పవిత్రం, పరమేశ్వరునికి ప్రేతిపాత్రం అయిన కాశిలో వ్యాసుడు తన పదివేలమంది శిష్యులతో కొంతకాలం నివసించాడు. బ్రాహ్మణుముహార్తార్థంలో నిద్రలేచి, ప్రాతర్మాధ్యాహ్నిక విధులను పుర్తిగావించి శిష్యులతోకూడా కాశీనగరంలో భిక్షాటునం చేసేవాడు. శిష్యులు, తానూ వేరేవేరుగా తెచ్చిన భిక్షలో సగం అతిధి అభ్యాగతులకు సమర్పించి, మిగిలినది భుజించేవారు. ఒకరోజున కాశీ విశ్వనాథుడికి వ్యాసుడై పర్చించాలన్న సంకల్పం కలిగింది. ఆ సందర్భంగా జరిగిన సంఘటనే ఈ పార్యాంశం.

పార్యభాగ వివరాల

ఈ పాశ్యంశం కావ్యప్రత్యేయకు చెందింది. ఇది 'కాలీఖండము'
సహమాశ్వసం లోనిది.

విద్యార్థులకు సూచనలు

- ఈ పాశం ముందున్న ప్రవేశిక చదవండి. పాశంలోని విషయాన్ని డిస్ట్రిబ్యూషన్ చెందండి.
- ఈ పాశం చదవండి. అర్థంకానీ పదాలకింద గీతలు గీయండి.
- వాటి అర్థాలను పుస్తకం చివర ఉన్న 'పదవిజ్ఞానం' పట్టికలో వెతకండి. లేదా నిఘంటువు చూసి తెలుసుకోండి.

కవి పరిచయం

(ఊవోచిత్రం)

(1380-1470)

ఆంధ్రవాజ్యయంలో పేరెన్నికగన్న కవి శ్రీనాథుడు. ఈయన తల్లిదండ్రులు
మారయ, భీమాంబ, కొండవీటిని పరిపాలించిన పెదకోమటి వేమారెడ్డి ఆస్థానంలో
విద్యాధికారి. విజయనగర ప్రాధదేవరాయల ఆస్థానంలో గౌడాండ్రిమభట్టును
ఓడించి కనకాభిషేకాన్ని కవిసార్వభోషు బిరుదును పొందాడు.

మరుత్తరాట్టురిత్ర, శాలివాహన సహ్యతతి, పండితారాధ్య చరిత్ర, శ్రుంగారానైషధం,
భీమభండం, కాలీఖండం, హరవిలాసం, ధనంజయవిజయం, క్రీడాభిరామం,
శివరాత్రిమాహాత్మ్యం, పల్నాటి వీరచరిత్ర, నందనందన చరిత్రలు శ్రీనాథుని రచనలు.
శ్రీనాథుని చమత్కురానికి, లోకానుశీలనకు, రస్మజ్ఞతకు, జీవితవిధానానికి అద్దంపట్టే
చాటువులు చాలా ఉన్నాయి.

ఉద్దండ లీల, ఉభయ వాక్యాధి, రసాభ్యాచితబంధం, సూక్తి వైచిత్రి తన
కవితాలక్షణాలని చెప్పుకున్న శ్రీనాథుడు సీసపద్యాలకు ప్రసిద్ధి.

శ్రీనాథుని జీవితచరిత్రనే 15వ శతాబ్ది ఆంధ్రదేశ చరిత్రగా భావిస్తారు.

ప్రవేశిక

ఈనాడు 'భిక్ష' అనే మాట కేవలం 'అదుక్కుతినడం' అనే అల్గ్రానికి పరిమితమైంది కాని, ఒకప్పుడు 'భిక్ష' అనేది పరమపవిత్రమైన ప్రతం. శివుడు భిక్షేశ్వరుడుగా ప్రసిద్ధి. గురువులు శిష్యులకు 'జ్ఞానభిక్ష' పెట్టేవాళ్ళు. బుద్ధుడు భిక్షాప్రతీతినే జీవనం సాగించేవాడు; బౌద్ధులందరికి అదే జీవనసూత్రంగా ఉండేది. గురుకులంలో చదువుకునే రాజకుమారులైనా భిక్షాటనంతో విద్యార్థిజీవనం గడిపేవారు. భిక్షేపెట్టేవాళ్ళకూడా అది మహాపుణ్యకార్యంగా భావించి, తమ ఇంటికి వచ్చిన వారిని 'అతిథిదేవోభవ!' అని నమస్కరించి, పూజించి, భిక్ష సమర్పించేవాళ్ళు. అటువంటి భిక్షాప్రతంతో జీవించిన వేచవ్యాసమహార్షి కాశీనగరంలో పొందిన ఒక అనుభవమేంటో ఈ పారం చదివి తెలుసుకోండి.

I

తే॥గీ॥ నెట్టుకొని కాయ బీటెండ పట్టపగలు
తాను శిష్యులు నిల్లిల్లు దప్పకుండం
గాశికా విప్రగృహ వాటికల నొనర్చు
నఫిల విద్యాగ్నరుండు భిక్షాటనంబు.

1

తే॥గీ॥ వండుచున్నారమను నొక్క వనజనేత్ర
తిరిగి రమ్మను నొక్క లేందీంగె బోండి
దేవకార్యంబు నేఁడనుఁ దెఱవ యోర్తు
ద్వాః కవాటంబుఁ దెఱవదు వనిత యొకతె

2

సీ॥ ముంగిట గోమయంబున గోముఖము దీర్ఘ
కడలు నాల్గుగ ప్రముగ్గకట్ట వెట్టి,
యతిథి నచ్చేనిల్చి యర్థమాయము లిచ్చి
పుష్పగంధంబులఁ బూజనేసి,
ప్రక్కాశితంబైన పసిండి చట్టవమున
నన్నంబుమీఁద నెయ్యభిఘరించి,
ఘలపాయసాపూప బముపదార్థములతో
భక్తివిశ్వాస తాత్పర్యగరిమఁ

ఆలోచించండి-చెప్పండి

- ♦ అతిథి దేవోభవ అంటే ఏమిటి?
- ♦ ప్రాచీనకాలంలో భిక్షాటనాన్ని విత్రేకార్యంగా ఎందుకు భావించేవారు?
- ♦ భిక్ష సమర్పించేటప్పుడు నాటికి నేటికి ఉన్న తేడాలేమిటి?

తే॥గీ॥ బెట్టుదురు మాధుకరభిక్ష భిక్షుకులకు
గంకణంబులతో సూడిగములు రాయుఁ
గపుకరముల బ్రాహ్మణాంగనలు కాశి
నన్నపూర్ణ భవాని కట్టనుఁగుఁ జెలులు

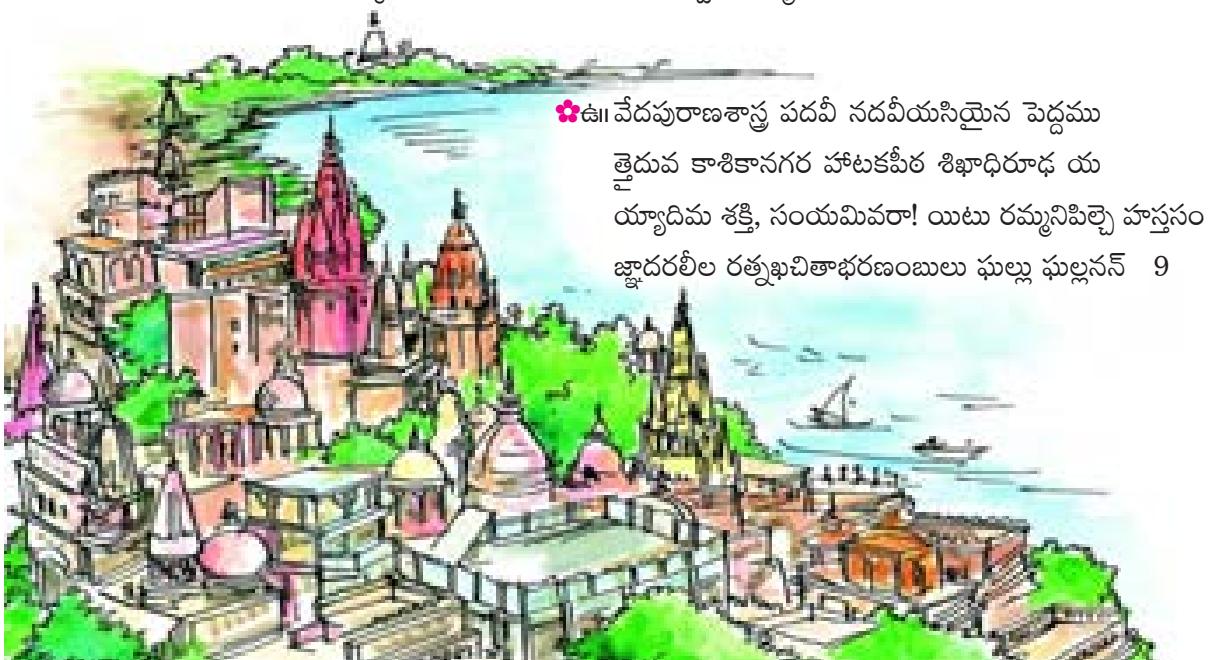
3

- కం॥ ఆ పరమ పురంద్రులయం
దే పుణ్యంగనయు భిక్ష యిడదయ్యేఁ గటూ!
రేపాడి మేలుకని యే
నే పాపాత్ముని ముఖంబు నీక్షించితినో? 4
- తే॥గీ॥ ఉపవసింతుముగాక నేఁడుడిగి మడింగి
యస్తమించుచు నున్నవాఁ డహిమ భానుఁ
డెల్లి పారణకైన లేదెట్లు మనకు?
మాధుకరభిక్ష బ్రాహ్మణ మందిరముల 5

II

- వ॥ అని యారాత్రి గడపి మఱునాఁడు మధ్యాహ్నకాలంబున శిష్యులుం దాను
వేఱువేఱు వేదవ్యాసుండు విప్రభవన వాటికల భిక్షాటనంబొనర్చుంబోయి,
తొలునాఁటియట్ల ముక్కుంటిమాయ నే మచ్చెకంటియు వంటకంబు
పెట్టుకున్నఁ గటకటంబడి భిక్షాపొత్రంబు నట్టునడువీథిం బగులవైచి కోపావేశంబున - 6
- తే॥గీ॥ ధనములేకుండెదరు మూఁడు తరములందు
మూఁడు తరములఁ జెడుఁగాక మోక్కలజ్ఞి
విద్యయును మూఁడు తరముల వెడలవలయుఁ
బంచజనులకుఁ గాశికాపట్టణమున 7
- వ॥ అని పారాశర్యండు క్షుత్పుపాసా పరవశుండై శపియింపం దలంచు
నవసరంబున నొక్క విప్రభవనంబు వాఁకిటం బార్వుత ప్రాకృత వేషంబున 8

❖ శా॥ ఆకంతంబుగ నిష్ట మాధుకర భిక్షాన్నంబు భక్తింపగా
లేకున్నం గడు సంగలార్పేదవు మేలే? లెస్స! శాంతుండవే!
నీ కంటెన్ మతిహీనులే కటకటా! నీవార ముఖ్యింపచుల్
శాకాహారులుఁ గందఫోజులు, శిలోంఘప్రకముల్ తాపసులీ!

10

❖ తే॥గీ॥ ఓ మనీశ్వర! వినవయ్య యున్న యూరుఁ
గన్నతల్లియు నొక్క రూపన్న రీతి
యటు విశేషించి శివుని యర్థాంగలక్ష్మీ
కాశి; యివ్వేటి మీద నాగ్రహము దగునె?

11

వ॥ ఇట్టి కాశికానగరంబుమీద భిక్షలేకుండుట కారణంబుగా నీయంత వాడు కటకటంబడి
శపియింపందలంచునే? విశేషించి యాంకొన్న వాండవు గావున నీ యవసరంబున నిన్ను పోచ్చు
గుండాడుట మము బోంటి గృహిణులకు మెచ్చగాదు. మా యింటికిం గుడువ రమ్ము! కుడిచి
కూర్చున్న పిమ్మటం గొన్నిమాటలు నీతో నాడఁగలననిన నమ్మహసాధ్వంగని,
పారాశర్యండిట్టులనియె -

12

ఆలోచించండి-చెప్పండి

- ♦ భిక్ష దారకని వ్యాసుడు కోపగించాడు కదా! దీనివైన మీ అభిప్రాయమేమిలి?
- ♦ “కోపం మనిషిని విచక్షణ కోల్పోయేలా చేస్తుంది” దీన్ని గురించి మాట్లాడండి.
- ♦ ఉన్న ఊరును కన్నతల్లితో సమానమని ఎందుకు అంటారు?

III

- తే॥గీ॥ అస్తుమింపగం జేసినాఁ డహిమకరుడు
శిష్యులేగాక యయుతంబు చిగురుబోండి
ప్రతము తప్పి భుజింపంగ వలనుగాదు
నేఁడు నిన్నటి మఱునాఁడు నిక్కుపంబు 13
- శిష్య॥ అనవుడు నల్లనవ్వి కమలానన యిట్లను, లెస్సగాక, యో
మునివర! నీవు శిష్యగణముంగొని చయ్యన రమ్ము విశ్వనా
థునికృప పేర్చి నెందఱతిధుల్ చనుదెంచినఁ గామధేనువుం
బని గొనునట్లు పెట్టుదు నపారములైన యభీప్రితాన్నముల్ 14
- వ॥ అనిన సట్లకాక మహోప్రసాదంబని వేదవ్యాసుండు
శిష్యులంగూర్చుకొని భాగీరథికిం జని యుపస్వర్ఘంబాచరించి
యేతెంచిన - 15
- తే॥గీ॥ గొడుగు పాగల గిలకలు గులకరింప
నిందుబింబాస్య యెదురుగా నేగు దెంచి
ఖాత్ర సహితంబుగాఁ బరాశరతనూజు
బంతిసాగించే భుక్తిశాలాంతరమున 16

అలోచించండి-చెప్పండి

- ◆ భోజనానికి ఆహార్మించిన గృహిణితో వ్యాసుడు పలికిన మాటలను బట్టి మీకేమి ఆర్థరుయింది?
- ◆ ఈ పారం ఆధారంగా నాచి గురుశిష్య సంబంధం గురించి వివరించండి.

భావాలు

1. విద్యాగురుడైన వ్యాసమహర్షి శిష్యులతో కూడి పట్టపగలు, మండుటెండలో కాశీనగరంలోని బ్రాహ్మణవీధిలో భిక్షుకోసం ఇల్లిల్లు తిరుగుసాగాడు.
2. ఒక ఇల్లాలు ‘మండుతున్నారు’ అంటుంది; మరొక స్త్రీ ‘మళ్ళీ రండి’ అంటుంది; ఇంకొకావిడ ఈరోజు ప్రతం (దేవకార్యం) అని చెబుతుంది; వేరొకావిడైతే అసలు తలుపులే తెరవడం లేదు.
3. కాశీనగరంలోని గృహిణులు అన్నపూర్ణభవానికి ప్రియమైన చెలులుగా పేరుగాంచినవారు. వాళ్ళు భిక్షార్థమై వచ్చిన వాళ్ళను సాక్షాత్తు శిపుడిగా భావించి, అపురూపంగా ఆదరిస్తారు. వాకిల్లో ఆవుపేదతో చక్కగా అలికి, నాలుగంచులూ కలిసేటట్లు ముగ్గుపెట్టి, వచ్చిన అతిధిని దాని మధ్యలో నిలబెట్టి, కాళ్ళకూ, చేతులకూ నీళ్ళచ్చి, పూపులతో, గంధంతో వారిని అర్పించి, శుభ్రంగా కడిగిన బంగారుపక్షేంలో అన్నంపెట్టి, మీద నెయ్యి అభిఫురించి(పేసి), పండ్లు, పరమాన్వం, పిండివంటలు చేర్చి), భక్తి విశ్వాసాలు ఉట్టిపడుతుండగా భిక్ష సమర్పిస్తారు. (‘అతిధిదేవోభవ!’ అనే భారతీయ సంప్రదాయాన్ని ఈ పద్యంలో వర్ణించాడు కవి)
4. ‘అటువంటి పుణ్యస్తోలున్న ఈనేలలో ఒక్కరైనా భిక్ష సమర్పించడం లేదంటే ఆశ్చర్యంగా ఉన్నది. ఈరోజు ఉదయమే లేచి, ఏ పాపిష్టివాని ముఖం చూశానో’ అనుకున్నాడు వ్యాసుడు.
5. సరే, ఇక భిక్షాటనం మాని ఈ రోజుకు ఉపవాసమే చేద్దాం. సూర్యుడు అస్తుమిస్తున్నాడు. రేపైనా మనకు ఈ బ్రాహ్మణ వాటికలో ఉపవాసాంత భోజనానికి సరిపడ భిక్ష దౌరకక పోదు.

6. అని వ్యాసుడు శిష్యులతో ఆ రాత్రి మరంలో గడిపి, మరునాడు యథావిధిగా మధ్యాహ్నా సమయానికి శిష్యులు, తాను వేరువేరుగా విప్రవాచికల్లో భిక్షాటనం చేయసాగారు. కాని మొదటి రోజులాగానే విశ్వనాథుని మాయవల్ల ఏ ఇల్లాలూ భిక్ష పెట్టలేదు. దాంతో బాధపడి కోపంతో భిక్షాపాత్రను ముక్కలు ముక్కలయ్యేటట్లు నట్టనడి వీధిలో విసిరికొట్టి ఆవేశంతో -
7. ‘ఈ కాళీ పట్టణంలో నివసించే మనుషులకు మూడు తరాల దాకా ధనం, విద్య, మోక్షం లేకుండుగాక?’
8. అని ఆకలిదప్పులచే బాధపడుతున్న వ్యాసుడు శపించబోయిన సమయంలో ఒక బ్రాహ్మణమందిరపు వాకిట పార్వతీదేవి సామాన్య స్త్రీ వేషంలో
9. వేదవురాణ శాస్త్రాలు నిర్దేశించే జ్ఞాన స్వరూపిణి ఆ ముత్తెదువ. కాళీనగరం అనే స్వర్ణపీర శిఖరాన్ని అధిరోహించి ఉన్న ఆమె - చేతికి ధరించిన రత్నకంకణాలు ఘుల్లు ఘుల్లుమనేట్లు చెయ్యి ఊపుతూ ఓ సంయమివరా! ఇటురా అని పిచ్చింది. (ఒకరోజు ఆకలికే తట్టుకోలేని వాడికి నీకేం సంయమనం ఉందయ్యా! అని భృంగ్యంతరంగా / వ్యంగ్యంగా అడగడానికి సంయమివరా! అని సంబోధించింది ఆ ముత్తెదువ).
10. గొంతుదాకా తినడానికి భిక్షుదొరకలేదని ఇంతగా చిందులువేస్తున్నావు కదా! ఇది నీకు మంచిదా? బాగున్నది. నిజంగా నీవు శాంతస్వభావుడవా? పిడికెడు వరిగింజలతో కాలం వెళ్ళుచేయారు, శాకాహారంతో, దుంపలతో సరిపెట్టుకునేవాళ్ళు, దుంపలుతిని బతికేవాళ్ళు, రోళ్ళవద్ద చెదిరిపడ్డ బియ్యం ఏరుకొని జీవనం సాగించే మునులు నీకంపే తెలివితక్కువవాళ్ళా?
11. ‘ఉన్నడ్డారు కన్నతల్లితో సమానం’ అనే నీతి నీకు తెలియదా? అంతకంటే విశేషించి శివుని అర్ధాంగలక్ష్మియైన ఈ కాళీనగరిమీద నీవింత కోపం చూపించడం తగునా? అని మందలించింది పార్వతీదేవి.
12. కేవలం భిక్షు దొరకలేదనే నెపంతో బాధపడి నీలాంటి ఉత్తముడు విశిష్టమైన కాళీనగరాన్ని శపించాలనుకుంటాడా? చాలా ఆకలితోఉన్నావు. కాబట్టి ఈ సమయంలో నిన్ను ఎక్కువగా బాధపెట్టడం మావంటి గృహిణులకు మంచిదికాదు. మాయింటికి భోజనానికిరా! తిని కూర్చున్న తర్వాత నీతో కొన్ని మాటలు మాటలుడుతాను’ అన్న ఆ మహాసాధ్వాని చూసి, వ్యాసుడిట్లూ అన్నాడు -
13. తల్లి! సూర్యుడస్తమిస్తున్నాడు. నేనే కాదు, నాతోపాటు శిష్యులూ ఉన్నారు. శిష్యులతో కలసి భుజించాలనే నా ప్రతం విడిచిపెట్టి మీ ఇంట నేనోక్కడినే భుజించలేను. ఈరోజు నిన్నటికి మరునాదేకదా! (అంటే నిన్నటిలాగే ఈరోజు కూడా ఉపవాసం తప్పదని అంతర్థం)
14. అని వేదవ్యాసుడు పలుకగా కొంచెం నవ్వి పద్మముఖియైన ఆ ఇల్లాలు ‘సరేలే! మునీంద్రా! విశ్వనాథుని దయవల్ల ఎంతమంది అతిథులు వచ్చినా కామధేనువువలె కోరిన పదార్థాలన్నీ అనంతంగా నేను ఏర్పాటు చేయగలను. నీ శిష్యగణాన్ని తీసుకొని వెంటనే రా!’ అన్నది.
15. అనగా, ‘సరే! మహాప్రసాదం’ అని, వేదవ్యాసుడు శిష్యులను తీసుకొని గంగానదికి వెళ్ళి, స్నాన, ఆచమనాడులు పూర్తి గావించుకొని రాగా-
16. గొడుగు పావుకోళ్ళ (గొడుగు ఆకారంలోని బుడిపెలున్న పావుకోళ్ళ) గిలకలు మోగుతుండగా చంద్రముఖి అయిన ఆ ఇల్లాలు వాళ్ళకు ఎదురువెళ్ళి అహ్మానించింది. శిష్యులతో వ్యాసుడు భోజనశాలలో కూర్చున్నాడు. అప్పుడామె వడ్డన సాగించింది.

I. అవగాహన - ప్రతిస్పందన

1. కింది పద్యం చదవండి. శ్రీనాథుడు తన గురించి తాను ఏమని చెప్పుకొన్నాడో తెల్పండి.

సీ॥ వచియింతు వేములవాడ భీమున భంగి
నుద్దండ లీల నొక్కొక్కమాటు
భాషింతు నన్నయభట్టు మార్గంబున
సుభయ వాక్మోధి నొక్కొక్క మాటు
వాక్పత్తు తిక్కుయజ్ఞ ప్రకారము రసా
భ్యచిత బంధమున నొక్కొక్కమాటు
పరిధవింతు ప్రబంధ పరమేశ్వరుని దేవ
సూక్ష్మివైచిత్ర నొక్కొక్కమాటు

తీగీ॥ నైపుధాది మహాప్రబంధములు పెక్కు
చెప్పినాడవు మాకు నాట్రేతుడ వనఫు
జపుడు చెప్పుదొడంగిన యా ప్రబంధ
మంకితమునేయు వీరభద్రయ్యపేర (కాశీ 1-18)

2. ‘అన్ని దానాల్లోకి అన్నదానం మిన్న’ అనే అంశంపై తరగతిలో చర్చించండి.
3. శ్రీనాథకవి గురించి వివరించండి.
4. ‘ఆకంరంబుగ.....శిలోంఛప్రక్రముల్ తాపసులీ!’ పద్యానికి ప్రతిపదార్థం రాయండి.

II. వ్యక్తికరణ - సృజనాత్మకత

1. కింది ప్రశ్నలకు పదేసి వాక్యాల్లో సమాధానాలు రాయండి.

- అ) పారంలోని కథను సంక్లిష్టంగా రాయండి.
- అ) కోపం కారణంగా వ్యాసుడు కాశీనగరాన్నే శపించాలనుకున్నాడు కదా! ‘కోపం - మనిషి విచక్షణను నశింపజేస్తుంది.’ అనే అంశం గురించి రాయండి.

2. కింది ప్రశ్నలకు ఐదేసి వాక్యాల్లో సమాధానాలు రాయండి.

- అ) వ్యాసుని పొత్త స్వభావాన్ని వివరించండి.
- అ) నేడు నిన్నటికి మఱునాండు నిక్కుపంబు' ఈ మాటలు ఎవరు ఎవరితో ఏసందర్భంలో అన్నారు? వీటి అంతరార్థమేమిలి?

3. కింది అంశాల గురించి స్వజనాత్మకంగా / ప్రశంసిస్తూ రాయండి.

- అ) 'కోపం తగ్గించుకోవడం మంచిది!' అనే అంశాన్ని బోధిస్తూ మిత్రునికి లేఖ రాయండి.
- అ) భిక్ష, రక్ష, పరీక్ష, సమీక్ష, విషక్..... వంటి పదాలతో ఒక చక్కని భావాన్ని ప్రకటించే కవిత రాయండి.

భాషాంశాలు

పదజాలం

1. కింది వాక్యాల్లో గీతగీసిన పదాలకు పర్మాయపదాలు రాయండి.

- అ) ద్వాఃకవాటంబు దెఱవదు వనిత యొకతె.
- అ) ప్రక్కాశితంబైన పసిండి చట్టువము.
- ఇ) పారాశర్యండు క్షత్రిపాసా పరవశుండై శపియింపందలంచెను.
- ఈ) ఇవ్వేటిమీద నాగ్రహము తగునె?
- ఈ) అస్తమింపగ జేసినాడు అహిమకరుడు.

2. కింది పదాలను సాంతవాక్యాల్లో ఉపయోగించి రాయండి.

అ) ద్వాఃకవాటము	అ) వీష్ణించు	ఇ) అంగన
ఈ) మచ్ఛవంటి	ఉ) కుందాడుట	ఊ) భుక్తిశాల

3. కింది వాక్యాలలోని నానార్థాలను గుర్తించి రాయండి.

- అ) వీడు ఏ వీడువాడోగాని దుష్టార్యములను వీడుచున్నాడు.
- అ) దేశభాషలందు తెలుగులెస్సుయని రాయలు లెస్సుగా బలికెను.
- ఇ) గురుని మాటలు విన్న ఇంద్రుడు కర్మని గురుడైన సూర్యుని గలిసి గురుయోజన చేయసాగినాడు.

4. కింది ప్రకృతి పదాలకు సరైన వికృతి పదాలను ఎంపిక చేయండి.

అ) విద్య	( )			
క) విదియ	చ) విజ్ఞ	ట) విదై	త) విధ్య	( )
ఆ) భిక్షుము	( )			
క) బత్తెము	చ) బచ్చ	ట) బిచ్చ	త) బిచ్చుము	( )
ఇ) యూత్ర	( )			
క) యతర	చ) జాతర	ట) జైత్ర	త) యతనము	( )
ఈ) మత్స్యము	( )			
క) మచ్చీ	చ) మత్తియము	ట) మచ్చేము	త) మత్తము	( )
ఉ) రత్నము	( )			
క) రతనము	చ) రచ్చ	ట) రచ్చము	త) రత్తము	( )
ఊ) పంక్తి	( )			
క) పంతులు	చ) పత్తి	ట) బంతి	త) పంకు	

వ్యాకరణంశాలు

1. కింది పాదాల్లోని సంఘలను గుర్తించి సంధి సూత్రాలను రాయండి.

- అ) పుణ్యాంగనయు భిక్ష యిడదయ్యేఁ గటా!
- ఆ) కాశి; యీవీటి మీద నాగ్రహము దగునె.
- ఇ) ఓ మునీశ్వర! వినవయ్య యున్నయుఱ.

2. కింది పద్మపాదాల్లో ఏయే శందాలున్నాయో గుర్తించి సమన్వయం చేయండి.

- అ) మునివర! నీవు శిష్యగణముంగొని చయ్యనరమ్ము విశ్వనా
- ఆ) య్యాదిమ శక్తి : సంయమివరా! యిటురమ్మని పిల్చే హస్త సం
- ఇ) వేదోక్త శివధర్మ విధి బసవనికి

3. కింది వాక్యాలను చదవండి.

- అ) శివాజీ కళ్యాణి దుర్గాన్ని సాధించాడు.
వీరులకు సాధ్యము కానిది లేదు కదా!
- ఆ) గౌప్యవారితో ఉన్న సామాన్యలనూ గౌరవిస్తారు.
పూవులతోపాటు దారాన్ని గూడా సిగనెక్కిస్తారు.

ఈ రెండు వాక్యాల్లో ఒక విషయాన్ని మరో విషయంతో సమర్థిస్తున్నాం కదూ!

మొదటి వాక్యంలో

శివాజీ కళ్యాణి దుర్గాన్ని సాధించడం - విశేష విషయం.

వీరులకు సాధ్యం కానిది లేదు కదా! - సామాన్య విషయం.

అంటే విశేష విషయాన్ని సామాన్య విషయంతో సమర్థించాం.

ఇక రెండవ వాక్యంలో

గొప్పవారితోణన్న సామాన్యాలను గౌరవించడం - సామాన్య విషయం.

ఘువులతోపాటు దారం సిగనెక్కుటం - విశేష విషయం.

అంటే దీంట్లో సామాన్య విషయాన్ని విశేష విషయంతో సమర్థించాం.

లక్ష్మణం: విశేష విషయాన్ని సామాన్య విషయంతోగాని, సామాన్య విషయాన్ని విశేష విషయంతోగాని సమర్థించి చెప్పడమే అర్థాంతరన్నాసాలంకారం.

కింది లక్ష్మణాలకు సమన్వయం రాయండి.

అ) హనుమంతుడు సముద్రాన్ని లంఘించాడు.

మహాత్ములకు సాధ్యం కానిది లేదు కదా!

ఆ) మేఘుడంబుధికి పోయి జలంబు తెచ్చి ఇస్తాడు.

లోకోపకర్తలకిది సహజగుణము.

భాషాకార్యకలాపాలు / ప్రాజెక్టు పని

- ◆ శ్రీనాథుడు సీసపద్మరచనకు ప్రసిద్ధి. శ్రీనాథుడు రచించిన ఏవైనా 5 పద్యాలు వేర్పేరు గ్రంథాల నుండి) సేకరించండి. వాచిని రాయండి. తరగతిలో చదివి వినిపించండి. గోడ పత్రికలో ప్రధర్మించండి.

మేధావి ఎన్నికప్పాలుపడ్డా, శుభ్రమైన
సదవడిని, జీవనాన్ని వదలడు. దానివల్లనే
అతడు ప్రతిష్టాను, ఉత్తమ గతులనూ
పొందుతాడు.
- మహాభారతం ఉద్యోగపర్వం

పదుండి-తెలుపుకోడి

మాట్లాడడమూ ఒక కళే

మనసులోని భావాన్ని ఎదుచీవారికి తెలియజేసే మాధ్యమం మాట. మాటకున్న శక్తి గొప్పది. అది అవతలివారిని మెప్పించగలదు, నొప్పించగలదు, ఆపదలనుండి తప్పించగలదు. మాట్లాడటం ఒక కళ. శబ్దశక్తి తెలిసిన వానికి ఈ కళ కరతలామలకుమవుతుంది.

ఒకాయన మెట్లుదిగుతున్నాడు. అదే సమయంలో మరొకాయన మెట్లు లిక్కుతున్నాడు. దారి ఇరుకుగా ఉంది. ఇద్దరూ మధ్యలో ఎదురుపడ్డారు. కింద నుండి వస్తున్న అతనికి కోపమెక్కువ. పైనుండి దిగుతున్న వానితో నేను మూర్ఖులకు దారిష్వను' అన్నాడు. వెంటనే ఎదుచీవాడు ఏమాత్రం తడుముకోకుండా 'పరవాలేదు నేనిస్తాను' అన్నాడు. ఇప్పుడు ఎవడు మూర్ఖుడయ్యాడు?

ఒకావిడ ఇంకొకావిడతో వేచీ పెట్టుకున్నది. కోపంతో రెచ్చిపోయి 'భీ కుక్కా' అనేసింది. అవతలావిడ ఏమక్కా?' అన్నది. ఈ ముక్కతో మొదటావిడ తిక్కుకుదిరింది.

తాంబూలం వేసుకోవడానికి వెళ్లాడో పెద్దమనిషి. తమలపాకులు కట్టేవానితో 'ఏయ్, ఆకులోసున్నం తక్కువవేయి, దవడపగులుతుంది' అంటూ పక్కనేవున్న అరటిపండ్ల గెలకు చేయి ఆనించి నిలబడ్డాడు. అవకాశంకోసం ఎదురుచూస్తున్న తమలపాకులవాడు 'ఏమయ్యాయ్, చెయ్యితియ్య, పండ్లురాలుతాయ్' అన్నాడు. మాటకు మాట, దెబ్బకు దెబ్బ.

సాహిత్యభిలాషియైన ఒకడు కవిని కలికాడు. ఎంతోకాలం నుండి తన మనసులో దాచుకుచ్చ ఆశను బయటపెట్టాడు. 'అయ్యా, నాకు ఏదైనా నాటీకను రాసివుండి' అనడిగాడు. దానికి బదులిస్తూ ఆ కవి ఓ! దానికేముంది ఏనాటైకైనా రాస్తాను' అని అభయమిచ్చాడు.

ఒక పెండ్లివేడుకలో కొందరు కూర్చుని మాట్లాడుకుంటున్నారు. ఒక పెద్దాయనను 'మీవయసెంతండీ' అనడిగారు. దానికా పెద్దమనిషి 'ఏడేళ్ళు' అన్నాడు. అందరూ ముక్కున వేలేసుకున్నారు. ఎంత పెద్దమనిషైతే మాత్రం ఇంతగా పరిషోసమాడుతారా అని నిలదీశారు. అతనున్నాడు 'నేను నిజమే చెప్పాను నాకు ఏడేళ్ళు' ($7 \times 7 = 49$) అన్నాడు. అసలు విషయం తెలుసుకుని అందరూ గొల్లున నవ్వేశారు.

బజారులో వెళుతున్న ఒకతనికి మిత్రుడు తారసపడ్డాడు. చాలాకాలమైంది వాళ్ళు కలుసుకొని. మిత్రుడు చెప్పులు లేకుండా ఉండడంచూసి విషయమేమిటని ప్రశ్నించాడు. దానికి బదులిస్తూ 'చెప్పుకొనుటకేమున్నదని పెదవి విరిచాడామిత్రుడు.

తన తీయబోయే సినిమా విషయంలో నిర్మాత ఒక కవి దగ్గరకు వెళ్లాడు. 'నా సినిమాకొక పాట రాస్తారా?' అని అశ్చర్థించాడు. దానికి కవి 'రాస్తారా' అన్నాడు. ఎంత కవియైతే మాత్రం ఇంత అహంకారంగా తనను 'రా' అంటాడా అనుకున్నాడు నిర్మాత. అతని అంతర్యం గ్రహించిన కవి అయ్యా, నన్ను తప్పగా అనుకుంటున్నట్లున్నారు నేనన్నది 'రాస్తా, రా' అని. హమ్ముయ్య అనుకున్నాడు నిర్మాత.

ఇలా మాటలలో విరుపులు మెరుపులను సృష్టిస్తాయి. వ్యంగ్యం గిలిగింతలు పెడుతుంది.